

Innspill til Bærum sin rusmiddelpolitiske handlingsplan Fra Proffene og Forandringsfabrikken

Om Forandringsfabrikken og proffene

Forandringsfabrikken er en ideell stiftelse og et kunnskapssenter. FF henter systematisk inn erfaringer og råd fra barns møte med systemene laget for dem. Målet er at denne kunnskapen bidrar til å forbedre dagens barnehage, skole og hjelpesystemer. Den grunnleggende ideen vi bygger på er at for å få trygge og nyttige tjenester for barn må vi lytte til erfaringene og rådene fra barn og unge.

I løpet av de siste 10 årene har Forandringsfabrikken møtt og samlet svar fra 5500 barn i skolen, 1700 med erfaring fra psykisk helsehjelp, 1500 barn i barnevernet og 400 utsatt for vold eller overgrep. Vi bruker Forandringsmetodikk, som bygger på Participatory Learning and Action (PLA). Dette er en deltagende, og godt evaluert aksjonsforskningsmetodikk. Kunnskap fra barn hentes inn i samlinger og samtaler direkte med barn og unge. Den oppsummerte kunnskapen fra disse undersøkelsene med barn og unge, er det dette innspillet bygger på.

I Forandringsfabrikken er barn og unge med erfaring fra tjenestene, med som proffer. Psykiskhelseproffer er barn og unge som har deltatt i undersøkelsene, og som deretter velger å bidra i å løfte svarene til de som har makt til å forandre.

Fra Psykiskhelseproffene:

Vi ber dere derfor fra hjertene våre om å ta disse svarene på stort alvor.

Vi ber dere lage en rusmiddelpolitisk handlingsplan som bidrar til forebygging og hjelp som oppleves trygg, nyttig og samarbeidene for barn og unge.

Innspill til planens grunnmur

Vi ber dere lage en rusmiddelpolitisk handlingsplan, der målene og tiltakene for barn og unge, bygger på kunnskap fra barn og unge. Denne grunnmuren bygger på kunnskap fra barn og unge om hva som er viktig for at hjelp skal oppleves trygg, nyttig og samarbeidende. Dette kommer i tillegg til innspill på tiltakene i handlingsplanen (se nederst i dokumentet).

Barnesyn og verdier

Oppsummert kunnskap fra barn ber om at tjenester for barn og unge har en grunnmur som inneholder barnesyn og verdier. Med barnesyn mener de det synet fagfolk møter barn og unge med. Med verdier mener de holdninger hver fagperson bærer inni seg. Råd om dette, fra barn og unge rundt i landet, er oppsummert til et barnesyn og fire verdier, som grunnlag for god profesjonalitet

Barnesyn**Barn og unge ber fagfolk møte dem med dette barnesynt:**

Barn og unge har mye kunnskap om livet sitt

De er like mye verdt som voksne

De trenger kjærlighet

De må bli trodd på og tatt på dypt alvor

Verdier

Kunnskap fra barn rundt i landet om hvordan de vil bli møtt i tjenester for barn og unge, foreslår fire verdier, for god profesjonalitet.

Åpenhet

Voksne i tjenesten gir åpen og ærlig informasjon til barn, om hva som er tjenestens oppgavene. De deler litt fra livet sitt, for å bli kjent. De deler hva de tenker om barnets utfordringer og om deres muligheter for å hjelpe. De forklarer at de vil samarbeide tett med barnet og forteller også om foreldrenes rett til informasjon.

Kjærlighet

De voksne i tjenesten viser menneskevarme. De har varmt og åpent kroppsspråk, varme øyne og en stemme og ord som gjør at barn kan oppleve trygghet. De viser engasjement for barnets liv og at de ønsker at hjelpen skal gjøre en forskjell. De løfter frem barnets styrker og interesser.

Ydmykhet

De voksne i tjenesten er åpne, lyttende og engasjerte. Når barn forteller noe vondt eller strevsomt viser de følelser og naturlige reaksjoner. De voksne tror på barn og tar dem på alvor. De viser tydelig at det er voksne som har ansvaret hvis noe vondt

har skjedd eller skjer. De voksne kan ydmykt innrømme feil.

Samarbeid

Voksne i tjenesten møter barn med en holdning som viser at barnet er deres nærmeste samarbeidspartnere. De avtaler hvordan det barnet har fortalt, kan fortelles videre. De forstår betydningen av å lage trygge rom for at barn skal ha reell mulighet til å fortelle. De samarbeider tett med barn, også når barnet har det veldig vondt. De tar barn med på avgjørelser, med på å dokumentere og inviterer barn til å gi tilbakemelding.

Samarbeid med hvert enkelt barn

For å kunne gi barn og unge god hjelp må fagpersonen ha kunnskap om hva som skal til for å få til samarbeid med barna de skal hjelpe. Etter pasient- og brukerrettighetsloven og barnekonvensjonen har barn rett til å medvirke, så dette er fagpersonen sitt ansvar. Samarbeid med barnet eller ungdommen er helt grunnleggende for å kunne gi treffsikker hjelp til de som trenger det.

For å få til samarbeid med barn må fagpersoner møte barn med en holdning som vise at barnet er dens nærmeste samarbeidspartner. Barnet må trygt få beskrive sin virkelighet og egne behov og ønsker for fremtiden til en person barnet er trygg på, for at barnet ska ha en reell mulighet til å fortelle det som er viktigst for barnet.

Barn har rett til medvirkning, men ordet *medvirkning* er fremmed for de fleste barn.

Samarbeid ble foreslått av flest da barn rundt i landet ble bedt om å foreslå et ord som kunne brukes i stedet. Hva betyr dette for barn? Hva må til for at det skal oppleves som samarbeid? Fem svar gikk igjen:

- Barn får ærlig og nyttig informasjon
- Barn får trygt beskrive hvordan livet kjennes
- Barn får være med å bestemme
- Barn får være med å dokumentere
- Barn får gi tilbakemelding til tjenestene

Det barnet har fortalt må deles trygt i samarbeid med barnet hvis det skal deles til andre

Når barn og unge har nok tillit til å fortelle til én voksen, betyr ikke dette at denne tilliten "smitter" over til andre voksne. Dersom det et barn forteller deles videre til andre voksne, kan barn lett miste tillit til både voksne og systemet. Barnet mister kontroll, og det kan oppleves skummelt. Dette kan gjøre at barn forteller annerledes neste gang eller stopper å fortelle. Når barn ikke får fortalt det som er aller viktigst for dem å få snakket om, kan hjelpen fra psykisk helsearbeidere bli mindre treffsikker. Når barn forteller, MÅ det beskyttes. Det barnet forteller må kun fortelles videre etter avtale med barnet - om hva, når, hvordan og til hvem noe skal fortelles. Dette gjelder også for de som beskrives som syke eller sårbare - og for små barn.

Samarbeid med barnet om hjelp fra andre

Samarbeid innenfor og på tvers av tjenestene for hjelp fra andre må alltid inkludere barnet eller ungdommen. Kunnskap fra barn og unge sier at når voksne samarbeider med hverandre og glemmer å inkludere barnet eller ungdommen, kan det ødelegge tillit. Når voksne tar avgjørelser som påvirker barn og unges liv uten at barn og unge inkluderes i avgjørelsen, kan det føles som om man mister kontroll over det som skjer i livet sitt. Når barn og unge mister tillit til voksne, er det en mye lengre vei å gå før de klarer å åpne seg og fortelle om det som er viktigst for dem. Da får ikke fagpersoner vite det de trenger fra hvert barn eller ungdom for å gi nyttig hjelp. Derfor samarbeider fagpersoner med barnet når det vurderes å involvere andre fagpersoner eller foresatte.

Undersøkelsen "Klokhet om rus"

Hvordan kan vi hjelpe unge før de havner i rus? Hva er nyttig hjelp fra hjelpesystemer og skole? Hva må forandres i Norge? For å finne svar på disse spørsmålene gjennomførte Forandringsfabrikken en dybdeundersøkelse hvor 58 barn og unge 15-23 år som har strevd med rus delte sine erfaringer og råd. Undersøkelsen er oppsummert i [rapporten "Klokhet om rus"](#) (2018).

Ta inn kunnskap fra barn om årsaker til rus og råd til hva som kan gjøres for å hjelpe:

Barn og unge i Bærum trenger en handlingsplan som grunnleggende har med kunnskap fra barn og unge om årsakene til rus og råd til hvordan hjelpe. Derfor ber vi om at dere tar inn denne oppsummerte kunnskapen fra barn om de viktigste årsakene til rus og rådene inn i arbeidet med planen:

Årsaker til rus

Kunnskap fra barn og unge:

Flykter fra vondt

De fleste av oss ruser oss for å flykte fra det som gjør vondt. Mange av oss har følt oss verdiløse og alene. Mange har hatt dårlig selvfølelse. De første gangene vi ruser oss, forsvinner de vonde følelsene. Rusen gjør at vi for en stund føler oss bedre. Noen av oss tør å være mer sosiale, noen kjenner mer glede. I begynnelsen hjelper rusen oss til å ta kontroll over de vonde følelsene ved å ikke føle. Men etter hvert tar rusen kontroll over oss. Når rusen tar kontroll, kan det skje enda mer vonde ting. Det kan bli mer alvorlige hendelser og for mange blir det store personlige konsekvenser. Rusmidlene blir tyngre og noen ender i fengsel, institusjoner, eller mister livet. Mange av oss har prøvd å si fra om at noe var vondt hjemme, siden vi var små. Vi har sagt fra på ulike måter. Noen har vært stille, noen triste, noen blide, noen bråkete, noen har vært mye ute og noen masete på voksne. Noen av

oss har veldig ofte hatt med folk hjem fra skolen, mens andre av oss er mye med andre hjem fra skolen. Vi ville helst ikke være hjemme.

Mangler tilhørighet

Mange av oss har følt at vi ikke har passet inn. Ikke passet inn hjemme, på skolen eller i samfunnet. Noen av oss har også kjent på at det ikke er greit å ha det vondt. Rusmiljøet ble fort et sted der vi kunne kjenne på tilhørighet, en plass det var lov å ha det vondt. Et sted der du ble akseptert selv om du var annerledes. For mange av oss har det å være i et rusmiljø handlet om å bli akseptert og ha et felleskap og gå til. Noen trente ekstremt mye. Vi har alle et stort ønske om å bli sett for å være flink eller spise lite. Noen blir sinte, slår og har veldig høye stemmer, andre er nesten usynlige og veldig snille. Noen av oss skader oss, spiller tv spill hele tiden, gambler, stjeler eller har sex med masse folk, for å få bekreftelse. Dersom voksne ikke klarer å nå det som gjør vondt inni oss, blir rus siste stopp. Rusen blir en løsning for å slippe og føle. Det er siste løsning etter at vi i mange år har prøvd å si fra om at noe har vært veldig vondt. For mange av oss kan rus være noe vi ikke så for oss at vi kunne drive med. Vi ble den vi aldri ville bli.

Bærer på vold og omsorgssvikt

Mange av oss har vokst opp med rus, omsorgssvikt, vold eller overgrep. Vi har vært utrygge og har ofte kjent på at vi ikke var gode nok. Det å vokse opp i disse hjemmene kan gjør at vi blir redde. Redde for når er neste gang vi blir slått? Når klikker pappa? Har mamma rusa seg i dag også? Hvorfor ligger hun bare i sofaen? Har vi mat hjemme denne uka? Vi legger skylda på oss selv, og begynner å tenke er det meg? Tar jeg for mye plass? Er det fordi jeg ikke ryddet huset i dag? Er det derfor hun ikke er glad i meg? Og noen av oss skjønner ikke hvorfor mamma og pappa gjør vondt mot oss. Kunne vi gjort noe annerledes? Hvorfor straffer de oss, vi prøver så godt vi kan? Vi tar på oss selv ansvaret og blir minivoksne. Vi tar på oss ansvaret vi ikke skulle ha. Vasker huset, lager mat, henter mindre søsken i barnehage og skole. Vi går rundt hjemme og prøver og lage minst mulig lyd eller plass så mamma eller pappa ikke skal gjøre oss noe vondt. Og noen av oss begynner å lure på om vi er verdt noe for noen. For hvordan kan vi bety noe for noen når de kan gjøre sånn mot oss? Alle de harde og slemme ordene vi får av de som egentlig skulle fortelle at de elsker oss og hvor stolte de er av oss, setter seg fast i magen. Den klumpen som vokser i magen bærer vi med oss helt fra vi er små. For mange av oss har rus vært en måte å overleve med de erfaringene vi har inne i oss. Noen av oss har rusa oss fordi vi har tenkt at det var sånn det skulle være. Vi har vokst opp uten at noen har fortalt oss at det ikke skal være sånn hjemme, at det ikke er lov. Noen av oss har følt at vi har måttet ruse oss for å vise verden rundt at vi ikke har det bra hjemme eller inni oss. Vi har hatt voksne rundt oss som har fortalt at det ikke er lov å snakke om hva som skjer i familien. Eller voksne som ikke har latt oss få føle på redsel, tristhet, usikkerhet og da blir rus en måte å dempe disse følelsene på.

Innspill til hva som kan gjøres:

Kom inn til hvorfor

For å kunne hjelpe oss med å komme ut av rus, må de voksne på skolene, helsestasjonene, helsesykepleierne, barnevernet, barneverninstitusjonene og ruskollektivene først og fremst jobbe med å komme inn til grunnen til at det gjør vondt. Vonde erfaringer kan komme fra oppvekst, situasjoner på skolen eller fra andre opplevelser som livet har gitt oss. Felles er det at det er opplevelser som har satt seg fast. De fleste av oss vil at voksne skal finne ut av hvorfor vi ruser oss, for å kunne hjelpe oss. Dette må dere gjøre sammen med oss. For å komme ut av rusen, MÅ vi kunne snakke om det som gjør vondt. For å få til det, må det være trygt nok. Voksne kan hjelpe med å finne den riktige personen eller det riktige stedet, der det er trygt nok. Dette må være personer som vet hvor viktig det er å ikke fortelle videre det vi snakker om, uten å avtale med oss.

Avtal med oss før noe fortelles videre

Mange av oss har tidligere i livet opplevd at det vi forteller til voksne ofte blir fortalt videre til andre voksne uten at vi vet at de gjør det. Dette kan være både til foreldre og til fagfolk. Dette har gjort at vi har forstått at mange voksne tror de eier informasjonen vi gir til dem, og vi har blitt utrygge på dem. For at mange av oss skal kunne åpne oss, og for at vi skal kunne snakke ærlig og rett fra hjertet må vi vite at det vi sier ikke blir sagt videre, uten at det er avtalt med oss først. Når vi åpner oss opp og forteller om vanskelige ting, er det oftest fordi vi stoler på en av dere. Hvis den som vi forteller til deler det videre til andre voksne, kan det kjennes ut som et stort svik. Rådet er derfor å ha mot, og is i magen til å ikke fortelle videre før vi kan gjøre det i samarbeid. Først må det kjennes trygt nok. For mange er det ikke trygt nok før vi har blitt litt vant til å fortelle om det og blitt vant til å høre oss selv fortelle det.

Kjenne på at vi får til

Når rus har blitt en stor del av livet, hverdagen og for mange kjennes det ut som en del av personen du er, så gjør det vondt å gi den fra seg. For å greie å slutte med rus, må vi få til noe annet som kjennes viktig i livet. Det må være noe som er viktig for hver enkelt. Å få til noe og veldig gjerne brenne for noe, må ikke undervurderes. Voksnes oppgave må være å finne denne lille brannen. Uten den er det lett å være tilbake i rus. De fleste av oss trenger å mestre noe av det som skjer på skolen, i aktiviteter, i hverdager og i vennskap. Institusjoner, helsetjenester, skole og barnevern må i samarbeid med oss og hverandre, lage løsninger for at vi mestrer små og store ting.

Voksne kan hjelpe ut av rus

De voksne må være ærlige med oss. Først når de er ærlige kan flere av oss være ærlige med dem. Når de deler fra livet sitt, blir vi tryggere på hvem de er. Da kan

det bli mulig for oss å fortelle, om hvordan livet har vært, hvordan det kjennes nå og hva vi kunne ønske oss for livet framover. De voksne må være varme. Når vi kjenner at de er varme, er det lettere for oss å ta imot råd. De kan ikke finne ut av tingene for oss, det er vårt liv. Vi må sammen finne ut målene vi skal sette oss. Hvordan voksne møter oss, er avgjørende for at vi skal kunne åpne oss og være ærlige. Og uten ærlighet, er det vanskelig å hjelpe oss ut av rusen. Når vi blir møtt med tillit, gjør det at vi tør å stole på en voksen. Å stole på noen andre, gjør det mulig å etterhvert begynne å stole på seg selv. Da tåler vi lettere de vanskelige tingene.

Det er mange forskjellige grunner til at vi har startet å ruse oss, men noe som er felles for alle oss er at vi har hatt mye vondt inni oss. Noen voksne har gjort ting som har gjort at det har blitt bedre inne oss, andre har gjort ting som gjør at det ble vanskelig å slutte å ruse oss. Her kommer våre råd for hvordan dere kan møte oss klokt når vi sliter med rus.

Innspill til delmål og tiltak

Delmål:

Ansatte i barnehagene har kompetanse til å identifisere og ivareta barn med rusavhengige foreldre, og sørge for at barnet/familien får nødvendig oppfølging.

Barnehagene har i stor grad et godt samarbeid med helsestasjonene der det er nødvendig. Som et ledd i å ta vare på de sårbare barna, er det utarbeidet overgangsrutiner fra helsestasjon til barnehage, for de barna som helsestasjonen har en bekymring for. Dette gjelder de aller minste barna, ett-åringene. Helsestasjonene kontakter barnehagene ved bekymring også ved senere kontroller, med samtykke fra foreldrene. **Ved bekymring må barnet bli spurt om det er en voksen det er trygg på. Denne voksne snakker med barnet og avtaler med barnet hva som skal gjøres etterpå. Dette er ledd i å ta vare på barna i vanskelig situasjoner.**

Barnehageansatte er alltid oppmerksomme på de barna som viser tegn på endret atferd, mistrivsel, feil-utvikling o.l. Dette kan ha mange årsaker, deriblant rusmisbruk. Det er ikke barnehageansattes oppgave å avdekke rusmisbruk før melding sendes barnevernet, **DET ER KRISE HVIS DET HER MENES AT BARNEHAGEN SKAL SENDE BEKYMNING UTEN Å HA SNAKKET MED OG AVTALT MED BARNET.** Melding blir sendt **sammen med barnet** ved mistanke om omsorgssvikt. Allikevel meldes det generelt for få saker til barnevernet fra barnehager. Dette innebærer at ikke alle barn blir sett.

Det er viktig at det generelle samarbeidet mellom barnehagene og barnevernet styrkes videre, slik det har blitt gjort tidligere. **Hvordan det gjøres, må bygge på kunnskap fra barn.**

Barnevernet har ved flere anledninger hatt innlegg på tjenesteledersamlinger/styrersamlinger. Dette inngår som et godt ledd i kompetanseheving og holdningsarbeid for barnehageansatte. Rus/rusmisbruk bør også være eget tema i disse samlingene. **Fagfolkene må få kunnskap fra barn om hva rusbruk gjør med barn og hvordan de må møte barn ved bekymring for rus.** Disse samlingene bør også holdes på styremøter for de private barnehagene, ettersom Bærum har dobbelt så mange private som kommunale barnehager. Barnevernet i Bærum er gode veiledere når barnehager er i tvil. Barnehagene

får god veiledning anonymt, og dette samarbeidet bør styrkes. Jevnlige oppfordringer om at veiledning er tilgjengelig, må gjøres kjent årlig.

Videreføring av tiltak

Tiltak 2: Styrke samarbeidet mellom barnevernet og barnehagen

Ha årlige samarbeidsmøter med kompetansehevende innhold hvor også rus er tema. Oppfordre barnehagene til å søke veiledning anonymt hos barnevernet.

Ansvar: Barnevernet

I samarbeid med: Barnehage

Barnehagene har god anledning til å nå foreldre. Ettersom barn kan være pårørende allerede i ung alder, bør barnehagen være bevisst sin forebyggende rolle i holdningsskapende arbeid overfor foreldre. Foreldres forhold til alkohol/rus bør være standard spørsmål i foreldresamtaler hver høst. Temaet vil da tas opp med alle foreldre, som kan være en viktig forebyggende faktor. Ås barnehage har utviklet en mal for foreldresamtaler, hvor dette er et av spørsmålene. Ca 1/3 av de kommunale barnehagene benytter seg av denne. Alle barnehager både private og kommunale, bør oppfordres til å ta i bruk denne malen for foreldresamtaler. Barnehagene kan også oppfordres til å ta temaet opp på foreldremøter. **Foreldrene må få kunnskap fra barn om hva rusbruk gjør med barn og hvordan de må møte barn ved bekymring for rus.**

Opplæring av ressurspersoner i barnehage fungerer godt, men vi har utfordringer med å nå private barnehager fordi kommunen har færre treffpunkter med disse i forhold til de kommunale.

Barnehagelovens målsetting om barnehagene som helsefremmende arena ligger til grunn også for de private barnehagene. Barnehageansatte må styrkes i å ta den «vanskelige samtalen», og fange opp barn de har en bekymring i forhold til, uansett om dette er på grunn av rus, psykisk helse eller andre årsaker.

Barnehageansatte må legge til rette for at barnet skal få snakket trygt. Dette gjøres med at barnet for si hvem den kan snakke trygt med og hvor/hvordan det skal gjøres. Samt fortelle barnet at det den forteller blir ikke tatt videre med mindre vi har avtalt det. Barnehageansatte trygges til å stille direkte spørsmål når de skal ta den "vanskelige samtalen".

Korus Øst har opplæringsprogram med Motiverende Intervju (MI) som brukes noen steder. Det bør tydeliggjøres hvor ansatte kan henvende seg videre, og det bør sikres god kjennskap til samarbeidende tjenester.

Nytt tiltak

Tiltak 3: Oppfordre til å innarbeide systematiske spørsmål om rus på første foreldresamtale i barnehagene.

Spørsmål må omhandle foreldrenes forhold til bruk av rusmidler. Må også arbeides for at private barnehager implementer dette.

Ansvar: Barnehage+++

Nytt tiltak

Tiltak 4: Oppfordre barnehagene til å ha barn og rus som tema på personalmøter og foreldremøter

Må også arbeides for at private barnehager implementerer dette.

Personale og foreldrene må få kunnskap fra barn om hva rusbruk gjør med barn og hvordan de må møte barn ved bekymring for rus.

Delmål: Ansatte i barnehage og skole har kompetanse til å identifisere og ivareta barn med rusavhengige foreldre og sørge for at barnet/familien får nødvendig oppfølging.

Rusmisbruk hos foreldre er en stor belastning for barna. Mange barn føler ansvar for yngre søsken, for å dekke over for mor eller far og sørge for å gjøre oppgaver som de voksne skulle ha utført.

Flere barn vokser opp med rusavhengige foreldre i Bærum. Barn som vokser opp i en familie hvor en eller begge voksne har et rusmiddelproblem, har større risiko enn andre barn for å utvikle egne psykiske og fysiske helseproblemer, ~~og å utvikle atferdsproblemer~~ og ulike smerteuttrykk. Noen fellestrekk går igjen; angst/uro, bekymring og skyldfølelse. Sinne/irritasjon og utagering. Skoleproblemer og konsentrasjonsvansker, søvnproblemer.

Tidlig hjelp kan være avgjørende for hvordan barna utvikler seg. Derfor er det avgjørende at ansatte i barnehage og skole som er tette på barnet/foreldre har kunnskap fra barn på hva de skal se etter og hvordan de i samarbeid med barn skal gå fram ved bekymring om rusmisbruk hos barnets pårørende.

Det er blant annet helt avgjørende at en barnet selv sier den er trygg på spør barnet, og informerer barnet om hva som ikke er greit for at barnet skal ha en mulighet til å svare. Det må også avtales med barnet hva som skal gjøres, når det skal gjøres og hvordan det skal gjøres. De som omgås barna må kjenne til de ulike hjelpeinstansene som finnes for barn som pårørende.

Barnehagekontoret, barnevernet, PPT og psykisk helse tilbyr et kompetanseprogram bygd på kunnskap fra barn for alle barnehagene: «Små barn i risiko- styrket kompetanse hos pedagogisk personale».

Skolepersonell bør ha kunnskap fra barn om dette og det anbefales at en ressursperson på hver skole har en spesifikk kompetanse på å identifisere disse barna og ha kunnskap om hvordan man best kan gå fram for å hjelpe barnet/familien. Ressurspersonen kan gi opplæring, råd og veiledning internt på sin skole, slik at lærere og andre ansatte bevisstgjøres på hvilke signaler hvordan de skal se etter bekymring hos barnet. De ansatte må få kunnskap fra barn og ferdighetstrening fra barn og unge om hvordan de kan snakke med barn om det de ser på en god og trygg måte som skaper og bevarer tillit.

Ansatte i skole og barnehager bør også informeres om arbeidet med å styrke samhandlingen mellom kommunale instanser på dette feltet og kommunens tilbud til barn som pårørende. I all samhandling som omhandler barn er barnet den nærmeste samarbeidspartneren og det må avtales med barnet hva som kan sies videre, når det kan sies videre, til hvem og hvordan. Uten dette kan samhandling mellom ulike instanser bli svært utrygt for barnet. Hvis de voksne samarbeider over hodet på barnet, kan dette gjøre at barn får det verre.

Videreføring av tiltak

Tiltak 5: Opplæring til ressursperson(er) på hver barnehage og skole

Kompetanseheving basert på kunnskap fra barn av ressurspersoner i barnehage og skole for å sikre god håndtering ved bekymring og sørge for hjelp til barn, unge, familier med rusavhengige foreldre.

Ansvar: Barnehage, Skole

I samarbeid med: Helsetjenester barn og unge og rustjenesten

Tiltak 6: Sikre en oppdatert oversikt over hvor mange barn som er pårørende i kommunen

Ansvar: Pleie og omsorg, Helse og sosial og Barne- og ungdomstjenesten

Samordning av lokale rus- og kriminalitetsforebyggende tiltak, SLT, skal ivareta koordineringen av det tverrfaglige samarbeidet rettet mot barn og unge. SLT koordinator har ansvar for å koordinere rusforebyggende tiltak på tvers av kommunens tjenester, politiet, stat og fylkeskommunen i aldersgruppen 12-18/23 år. Resultatene fra Ungdataundersøkelsen fra 2019 skal gjenspeiles i SLT innsatsområdene. SLT er bredt forankret og alle tjenester som berører barn og unge er representert.

Skolen er en viktig arena for universelt rusforebyggende arbeid. Skolens innsats skjer gjennom et tverrfaglig samarbeid med øvrige barne- og ungdomstjenester. Skolens plan for det rusforebyggende arbeidet skal inneholde en helhetlig tilnærming til rusforebygging i skolen og skal innbefatte tiltak som retter seg mot elever, foreldre og lærere.

Delmål: Lærere og andre aktører i skolen har oppdatert kunnskap for å sikre en helhetlig og lik innsats i skolens undervisning. Elever har økt kunnskap om rusmidler.

I opplæringslovens § 9a heter det at alle elever i grunnskole og videregående opplæring har rett til et godt fysisk og psykososialt miljø som fremmer helse, trivsel og læring. Samtidig plikter alle skoler, gjennom lærerplanens kompetansemål, å gi undervisning om rusmidler og skadevirkninger på 7-10. trinn i samfunnsfag, RLE og naturfag.

Rusforebygging rettet mot elever, integrert i relevante skolefag forutsetter, at lærere i disse fagene innehar tilstrekkelig kompetanse på feltet. Kompetanseheving vil først og fremst skje ved kompetanseheving i bruk av læringsaktiviteter og støttemateriell. Noen faggrupper i skolen, som miljøarbeidere, sosiallærere og helsesøstre er viktige ressurser å spille på i det rusforebyggende arbeidet både i undervisning samt avdekking og håndtering. Kompetanse om avdekking av rusmiddelbruk handler i stor grad om å ta den vanskelige samtalen med ungdommen, da rus ofte er en del av et sammensatt bilde

Videreføring av tiltak

Tiltak 7: Kompetanse **bygd på kunnskap fra barn** hos lærere og andre aktører i skolen

Det gis kompetanseheving **bygd på kunnskap fra barn** i aktuelle læringsaktiviteter og støttemateriell til bruk i undervisningen i relevante fag.

Det gjennomføres systematisk rusforebyggende undervisning til elevene

Hver skole skal ha tilstrekkelig kompetanse **bygd på kunnskap fra barn** for å avdekke og håndtere rusproblematikk eller andre utfordringer knyttet til en ungdom.

Ansvar: Skole

I samarbeid med: SLT koordinator, KoRus Øst.

Tiltak 8: **Øke elevenes kunnskap om rusforebygging**

Elevene skal motta oppdatert undervisning om rusmidler og skadevirkninger på 7- 10. trinn i relevante fag.

Ansvar: Skole

Delmål: Foreldre har økt bevissthet i å være tydelige og grensesettende i barns rusbruk

Delmål: Foreldre har økt bevissthet i å være støttende og gi kjærlighet til barn som går igjennom en vanskelig periode.

Forskning gir støtte til at foreldre har en særdeles viktig rolle i forebygging av rusbruk hos sine barn i ungdomstiden. Videre at ungdom i høy grad lar seg påvirke av hva foreldre formidler gjennom ord, handlinger og holdninger

Ungdata undersøkelsen 2019 viser at blant ungdom i ungdomsskolen er det 13 prosent av guttene og 12 prosent av jentene som ikke vet om de får lov å drikke av sine foreldre.

KoRus Øst er ansvarlig for det foreldreretten forebyggingsprogrammet «Utsett». Formålet med programmet er å utsette ungdoms alkoholdebut og å bidra til å styrke foreldrene i grensesetting.

Styrke foreldre i å være støttende og gi kjærlighet til barn som går igjennom en vanskelig periode.

Programmet har også til hensikt å redusere bruk av cannabis ved å bevisstgjøre foreldre om bruk og skadevirkninger. I tillegg opplyses det om internett som marked for illegale rusmidler. Programmet er utarbeidet for foreldre til barn på 8- 10 trinn. KoRus Øst integrerer tall fra Ungdataundersøkelsene i

Bærum i foreldreforedraget. En viktig del av programmet er å tilrettelegge for at foreldre kan sette felles regler og grenser for sine barn.

En viktig del del av dette programmet bør være å gi felles informasjon til foreldre om at dette handler om noe vondt og hvordan foreldre kan støtte barna sine for å ikke gjøre vondt verre.

Disse beskrives i en skriftlig overenskomst utarbeidet av foreldrene. Utsett har vært benyttet ved ungdomskolene i Bærum de siste årene. Det foreslås å videreføre tiltaket

Videreføring av tiltak

Tiltak 9: Rusforebygging rettet mot foreldre

Foreldreforedraget Utsett holdes på alle skoler i Bærum på 8-10 trinn. Dette i samsvar med deres plan for det rusforebyggende arbeidet

Foreldreforedrag hvor foreldrene får kunnskap fra barn om hva som er årsakene til rus og råd til hvordan møte de bra. Foreldrene blir styrket i å være støttende og gi kjærlighet til barn som går igjennom en vanskelig periode. En viktig del del av dette programmet bør være å gi felles informasjon til foreldre om at dette handler om noe vondt og hvordan foreldre kan støtte barna sine for å ikke gjøre vondt verre.

Ansvar: Skole

I samarbeid med: SLT koordinator og Korus Øst

Delmål: Samarbeidet mellom kommunen, Viken, politiet og ungdommene om rusforebygging på videregående skoler er styrket.

Viken er representert i SLT samarbeidet. Elever på videregående skole er også ungdom i Bærum kommune og faller inn under målgruppen til flere tjenester i kommunen.

Kommunen ønsker å se på muligheten, sammen med Viken og Korus Øst, om «Utsett» kan tilpasses og brukes i videregående skole. Kommunen ønsker å bidra til å få på plass et systematisert tilbud til videregående skoler i Bærum.

Sett i gang et nytt program som bygger på kunnskap fra barn om årsakene til at noen driver med rus, blant annet at det kan være en flukt fra vonde følelser og tanker, mangel på tilhørighet, og/eller vonde opplevelser i livet. Elevene må få kunnskap om både positive og negative sider ved bruk av rusmidler fordi mange føler at de har blitt lurt hvis de tar rus og opplever de positive sidene, uten de negative. (De negative sidene skjer ikke alltid de første gangene man ruser seg). Elevene må også få verktøy til andre måter å håndtere vanskelige følelser eller situasjoner enn å bruke rus som flukt. Det må også være et fokus på å skape og vite om miljøer hvor alle er inkluderte og kjenner en tilhørighet. Det bør ikke være politiet som holder dette programmet på grunn av at politiet ofte sprer frykt om temaet. Det kan gjøre det vanskelig for de som holder på med rus å kontakte politiet dersom de selv blir utsatt for noe de burde kontakte politiet om for å få hjelp, i frykt om å selv bli tatt av politiet.

Kommunen samarbeider med politiet og rusen selv, om organiserte og uorganiserte russetreff. Det samarbeides også om organiserte tilstelninger («revy fester/bli kjent fester») i regi av elever på videregående skole. Natteravner er også en viktig samarbeidspartner. Det bør jobbes med holdninger rundt bruk av lovlige rusmidler som anskaffes ulovlig, slik som videresalg av reseptbelagte piller, salg av smuglervarer («sprittaxi») og videresalg av alkohol til mindreårige.

Tiltak 10: Helseesykepleier bidrar i rusundervisning i ungdomsskole og videregående skole.

Rusundervisningen inkluderer kunnskap fra barn

Rusforebyggende team bistår på skoler med særlige rusutfordringer.

Ansvar: Helsetjenester barn og unge

I samarbeid med: Viken og politiet

Videreføring av tiltak

Videreføring av tiltak

Tiltak 11: Bidra til å trygge russetiden, begrense skadeomfang, og hindre deltakelse blant mindreårige

Styrke samarbeidet med politiet rundt organiserte og uorganiserte russetreff, samt organiserte tilstelninger («revy fester/bli kjent fester»)

Gå i dialog med målgruppen vedrørende begrensning av skadeomfang

Ansvar: SLT koordinator

I samarbeid med: politiet og andre relevante tjenester

Delmål: ~~Oppfølging ved bekymring for ungdommens rusbruk er god.~~

Delmål: Samarbeid med ungdommen når ungdommen opplever en vanskelig periode som oppleves trygg, nyttig og samarbeidende for ungdommen.

Rusforebyggende team ungdom tilbyr oppfølging av ungdom og deres familier hvor det er bekymring i forhold til ungdommens rusbruk. ~~Oppfølgingen består av samtaler med ungdom og deres foreldre, med eller uten urinprøvekontroll.~~

Oppfølgingen består av samtaler med ungdom hvor ungdommen får snakket alene, og i samarbeid med ungdommen så avtaler man om foreldrene skal kobles på og hvis de skal kobles på, hvordan dette skal gjøres på en god måte. Oppfølgingen bør gjøres uten urinprøver, fordi det kan oppleves som ubehagelig og har motsatt effekt. Det kan føre til at ungdommen mister tilliten og respekt for den som skal hjelpe, og da blir det vanskelig å gi hjelp som hjelper.

Det fins to ulike Ungdomskontrakter:

- Ungdomskontrakt som påtaleunntatelse: Ungdommen er pågrepet av politiet påvirket eller i besittelse av illegale rusmidler. I stedet for påtale/straff kan politiet innvilge ungdommen ungdomskontrakt. Dette er et tilbud til ungdom mellom 15 og 18 år.

- Frivillig Ungdomskontrakt: Et tilbud til ungdom opp til 23 år. Dette innebærer kontrakt på frivillig grunnlag mellom ungdom, foresatte der ungdommen er under 18 år, helsepsykiatere og evt. Politiet. **Det må avtales med ungdommen dersom fagpersonen tenker å koble på foresatte, eventuelt om det kan heller kobles på besteforeldre eller tante/onkel.**

Rusforebyggende team ungdom tilbyr temakveld om rus for foreldre som har ungdom i målgruppen. **Rusforebyggende team ungdom tilbyr temakvelder om å oppleve vonde ting, og andre måter enn rusmidler å takle de på.**

Det er igangsatt en gjennomgang av kommunens tilbud innen psykisk helse for barn og unge. I gjennomgangen inngår en vurdering av grensesnittet opp mot spesialisthelsetjenestens oppgaver. Ressursteam for ungdom og rusforebyggende team inngår også i gjennomgangen. Rusforebyggende team videreføres ut 2020. Kommunedirektøren vil kartlegge samarbeid og ressursbruk i skjæringspunktet mellom tjenestene til ungdom og tjenestene til voksne i det rusforebyggende arbeidet. I arbeidet er det spesielt viktig å videreføre et tilbud og tiltak som gir effekt for risikoutsatte barn og unge.

Delmål: Det rusfrie kultur- og fritidstilbud er styrket.

Folkehelseprofil 2019 for Bærum kommune viser at ungdom ikke er fornøyd med tilrettelagte møteplasser for sin aldersgruppe i kommunen. Forskning viser at tilrettelagte møteplasser har en rusforebyggende og helsefremmende effekt.

Videreføring av tiltak

Tiltak 12: Sikre oppfølging av ungdom og deres familier hvor det er bekymring i forhold til ungdommens rusbruk.

Ansvar: Helsetjenester barn og unge

Kommunen skal sammen med frivillige organisasjoner bidra til mer forebyggende kultur- og fritidstiltak, økt støtte til alkoholfrie arrangement og flere kommunale fritidstilbud. I dette arbeidet er dialog med ungdom en viktig faktor.

Vi ser at kommunen i arbeid på dette feltet har godt samarbeid med flere frivillige organisasjoner. Dette bør videreføres, og kommunen bør legge til rette for at deres arbeid kan videreføres og supplere kommunens eget arbeid. Kommunen ønsker å legge til rette for utvikling av selvorganiserte aktiviteter og arrangement, samt etablere møteplasser i trafikknutepunkt og legge til rette for arrangement på eksisterende arenaer / scener.

~~Kommunen ønsker å nå de ungdommene som melder seg ut og heller velger å ruse seg.~~

Kommunen ønsker å nå de ungdommene som har det vondt og sliter med å finne sin plass og derfor finner tilhørighet i et rusmiljø.

Videreføring av tiltak

Tiltak 13: Videreutvikle rusfrie møteplasser for ungdom

Skape møteplasser i samarbeid og dialog med målgruppen, der ungdom som har meldt seg ut av det ordinære tilbud er hovedsamarbeidspartner

Der ungdom som sliter med å finne sin plass er hovedsamarbeidspartner for å kunne tilrettelegge for at alle finner sin plass i rusfrie møteplasser.

Ansvar: Ungdom og fritid

I samarbeid med: SLT koordinator

Videreføring av tiltak

Tiltak 14: Kunnskapsheving som inkluderer kunnskap fra barn blant ansatte i Ungdom og fritid

Kunnskapsheving blant ansatte om ulovlige rusmidler, særlig cannabis. **Kunnskapsheving inkluderer kunnskap fra barn** for å kunne gå i dialog med ungdom om informasjon og holdninger til rusmidler.

Ansvar: Ungdom og fritid

I samarbeid med: SLT koordinator

Delmål: Kommunen har god dialog med ungdom

For å sikre målrettede og effektive tiltak for ungdom må disse utvikles i samarbeid med ungdom.

Videreføring av tiltak

Tiltak 15: Involvere ungdom løpende i det rusforebyggende arbeidet

SLT og politiet inviteres inn i Ungdomsrådet en gang i halvåret eller ved behov, for å drøfte utfordringsbildet og samarbeid rundt konkrete arrangement for ungdom.

Det gjøres små systematiske undersøkelser i kommunen om det kommunen lurer på og trenger svar på som utekontakten eller miljøarbeidere på ungdomsskolen henter inn svarene på. Det bør være en prosjektarbeider i kommunen, utenfor utekontakten, som oppsummerer svarene helt systematisk.

Ansvar: SLT koordinator

Delmål: Ha tilstrekkelig oversikt over rusutfordringen blant ungdom

Ungdomsundersøkelsene (Ungdata), i regi av Korus Øst og Velferdsforskningsinstituttet NOVA, er

nasjonale undersøkelser som gjennomføres i kommunene hvert tredje år. Undersøkelsen gir svar på en rekke spørsmål rundt hvordan ungdom har det, på skolen og i fritiden. Undersøkelsen gir også svar på ungdoms bruk av, - og holdninger til rus.

Bruk undersøkelsen i tiltak 15 for å kunne spille inn rusutfordringer i Bærum beskrevet av ungdommer, ikke voksne, til NOVA.

Videreføring av tiltak

Tiltak 16: Gjennomføre ny Ungdataundersøkelse i 2022 basert på beskrivelser fra ungdom om rusutfordringene i Bærum som er hentet inn gjennom systematiske undersøkelser

Ansvar: SLT-koordinator

Husk hvor viktig dette er

Vi proffene vil si TAKK for at vi får komme med innspill til Bærum sin rusmiddelpolitisk handlingsplan. Vi håper virkelig, fra hjertene våre, at dere tar disse innspillene på stort alvor og passer på at denne handlingsplanen styrker tjenestene i å gi barn og unge bedre hjelp. Hvis dere vil ha nærmere forklaringer eller har spørsmål vil vi selvsagt gjerne snakke videre med dere. Vi håper dere tar med denne kunnskapen inn i arbeidet med handslingsplan.

Fra PsykiskhelseProffene Karsten, Tavar m.fl
Forandringsfabrikken ved Marit Sanner og Kathrine Flåte

Oslo, 19.03.2020